

**ТЫЛ И СНАБЖЕНИЕ
СОВЕТСКИХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ**

„Az előttünk álló problémák megoldása, a lebetőségeink kiaknázása nagyban függ a vezetés, a tervezés és irányítás színvonalától.”

– L. I. Brezsnyev –

A hadtápvezetés rendszerének fejlődése

*Írta: I. Glusko vezérezredes, a Szovjetunió Fegyveres Erőinek
Hadtáptörzs Főnöke, a hadtudományok doktora, professzor*

Megjelent: a Tíl i Sznabzszenij 1981. 5. számában

I. Rész

A csapatok minden oldalú biztosításában a hadtáp megnövekedett szerepe megköveteli valamennyi tagozatban és szolgálatban a vezetés rendszerének folyamatos tökéletesítését. A történelmi tapasztalat bebizonyította, hogy minden háborúban a csapatok technikai felszereltsége, a harctevékenységek feszítettsége és méreteinek növekedése megnöveli az anyagi eszközök szükségletét. Elég bizonyítással azt felhozni, hogy a Nagy Honvédő Háború hadműveleteiben a szállítandó anyagok mennyisége 15-ször nagyobb volt, mint az első világháborúban.

Gyökeresen megváltozott az anyagi eszközök felhasználásának struktúrája is. Így az első világháborúban az orosz hadsereg részére a hadművelet biztosítására eljuttottak és átlagosan az össz mennyiséghez százalékban – lőszerből és fegyverzetből 3,8⁰/₀-ot, élelmiszerből és lótápból 63,5⁰/₀-ot, műszaki anyagból 19,5⁰/₀-ot, egyéb anyagokból 13,4⁰/₀-ot, ugyanakkor a Nagy Honvédő Háború éveiben lőszerből közel 29,2⁰/₀-ot, üzemanyagból kb. 28⁰/₀-ot, élelmiszerből és lótápból 13,3, egyéb anyagokból 23,5⁰/₀-ot.

Különösen megnőtt a szükséglet fegyverzetben, lőszerben, üzem- és kenőanyagokban. Azért, hogy a hadsereget el lehessen látni, az iparnak, az egész népgazdaságnak meg kellett termelni, a Fegyveres Erők Hadtápjának pedig átvenni és a csapatokhoz eljuttatni a háború éveiben több mint 13 millió tonna üzemanyagot (haditengerészet nélkül), 10 millió tonna lőszert és kb. 40 millió tonna élelmiszert és lótápot. Csak vasúton szállítottak 300 millió tonnát, gépkocsin több mint 625 tonnát, vízen az ellátás érdekében 21,5, légi úton 140 ezer tonna anyagi eszközt.

A meghatározott feladatok sikeres teljesítése érdekében már a háború kezdetén megmutakozott annak szükségessége, hogy a hadtápbiztosítás és vezetés új, hatékonyabb rendszerére van szükség. Az áttérés alapjait az újonnan létrehozott hadtáp magasabbegységek, egységek, intézetek és szolgálatok vezető szervei képezték.

Melyek voltak ennek az átállásnak az okai, hogyan ment az végbe, milyen új feladatok állnak napjainkban a fegyveres erők hadtápvezetésének tökéletesítése területén – ezeket a kérdéseket vizsgáljuk meg az alábbi cikkben.

*

A Nagy Honvédő Háború előestéjén a Szovjet Fegyveres Erők meglehetősen jelentős tapasztalattal bírtak a harctevékenység végrehajtásában és azok hadtápbiztosításában. Mint ismeretes, ezek a tapasztalatok felhalmozódtak a polgárháború időszakában, a japán agresszorok Haszánnál és a Halhin-Gol folyónál történő szétverésében, és különösen az 1939–1940-es években lefolytatott finn hadjáratban, ahol feltárult a hadtápbiztosítás rendszere, annak vezetése és tökéletesítésének szükségessége. Ez a tapasztalat szolgált az új MPV-71 hadtáp szabályzat tervezet alapjául.

71 – Munkás Paraszt Vörös Hadsereg

A szabályzatba kerültek megfogalmazására a csapatok hadtápbiztosítása megszervezésének olyan alapvető elvei, amelyek tükrözték az akkori időnek megfelelő és élenjáró hadművelési művészet nézeteit a hadműveletek megvívására.

A hadtáp új megszervezésében és vezetésében jelentős szerepet játszott a párt irányításával és a nép által létrehozott, megfelelően fejlett, az ország hadigazdasági bázisa.

Az Uralban, Szibériában létrehozott új ipari üzemek termelték a legfejlettebb fegyvereket, technikai eszközöket, létrehozták a szükséges tartalékokat és az anyagi eszköz készleteket.

Azonban, ahogy a háború kezdeti időszaka bebizonyította, az új követelménynek, a harctevékenységek jellegének teljesen megfelelő hadtápvezetési rendszert nem sikerült létrehozni.

Ez azonban érezhető volt a német fasiszta hódítók ellen harcbalépett csapatok hadtápbiztosításának megszervezésében. Annak ellenére, hogy közvetlenül a csapatoknál és a határmenti katonai körzetek területén üzemanyag, lőszer, élelmiszer és más anyagi eszközök voltak, de sok esetben ezek nem kerültek felhasználásra a készletek felhasználásának nem megfelelő irányítása és egészében a hadtáp nem megfelelő vezetése miatt.

A lényeg abban van, hogy a háború kezdetén alapvető tervező szerv a front volt, ugyanakkor a hadtápbiztosítást a hadsereg szervezte, mivel tábori hadtáp egységekkel – alegységekkel és intézetekkel az rendelkezett.

A kezdeti időszakban a frontparancsnok elhatározásai a hadműveletekre, ellencsapásokra nem mindig voltak eredményesek. Ennek részben az is oka, hogy a frontok tábori, mozgékony hadtáppal nem rendelkeztek és a hatalmas stacionáris házissal, raktárakkal gyakorlatilag a megtervezett harctevékenységeket nem voltak képesek biztosítani.

A háború első nehéz napjairól K.K. Pokoszovszkij, a Szovjetunió marsallja, a „*Katonai kötelesség*” című könyvében a következőket írta: „*Az előkészítés gyors*

ütemben, de nyugodtan és tervszerűen folyt. Mindenki a saját helyén volt és teljesítette kötelességét. Nehézségeink csak az anyagi biztosításban mutatkoztak. Elégtelen gépkocsik száma, kevés az üzemanyag. Behatárolt mennyiségű a lőszer. Várni, amíg felülről megmondják, hogy mit, honnan kapunk, nem lehetett. A közelben voltak a központi lőszerraktárak és gépkocsi egységek. Megparancsoltam a raktárak felnyitását. A hadbiztosok ellenállását csak megfelelő rendszabályok fogantatásával lehetett letörni.”

Más esetekben a háború kezdetén főképpen hiányzott az egységes, központosított hadtápvezetési rendszer. Gyakran komoly ellenállást jelentett a hadtáp sikere útjában a hadtápszolgálatok munkájában megmutakozó széttagoltság. Megmutakozott úgy a csapat és hadművelleti, mint a központi tagozatban a csapatok biztosításában a szükségszerű koordináltság és összekovácsoltság.

A Szovjet Hadsereg hadtápa hadműveleti felépítésével abban az időben, a Vezérkar, a frontok és hadseregek törzsei foglalkoztak. Ők határozták meg és tervezték a következő hadművelleti anyagi biztosítását. Ugyanakkor ebben az időben az anyagi eszközökkel a különböző szolgálatok rendelkeztek, amelyek nem tartoztak az összefegyvernemi törzs alárendeltségébe.

Másképpen szólva, a felsőbb személy el volt szakítva a tervezési funkcióktól, a szállítástól és az ellátástól. Ez természetesen negatívan hatott a háború első napjaiban csapataink biztosítására.

A helyzet kiéleződéséhez az is hozzájárult, hogy a fasiszta-német csapatok váratlan támadása következtében a csapat és hadművelleti hadtáp mozgósítása, szétbontakoztatása megghiúsult. A békehelyzetről a háborús helyzetre való áttérés lényegében a mozgósítási időszakban kerül végrehajtásra, de ahogy közismert, ilyen lehetőséget a csapatok sem és a hadtáp sem kapott. Mindez természetesen nem kerülte el a Párt Központi Bizottsága, az Állami Honvédelmi Bizottság és a Legfelső Főparancsnokság Főhadiszállása figyelmét. Ezért gyökeres változásokat hajtottak végre valamennyi hadtáp tagozatban. A meghozott döntések alapját a Szovjet Hadsereg hadtápbiztosítási rendszerének tökéletesítése – a lenini centralizált vezetés követelményeinek figyelembevételével történt. V. I. Lenin a polgárháború éveiben megvizsgálta. A KB direktíva tervezésében a következőt írta: „... a háború sikeréhez szükséges a Vörös Hadsereg osztagainak egységes vezetése, a szocialista köztársaságok készleteinek, erőforrásainak szigorú centralizált felhasználása, többek között a katonai ellátásban, a vasúti szállításban, mint a háború legfontosabb anyagi tényezőjében – mely elsődleges jelentőséggel bír a hadművelet végrehajtása szempontjából, ilyen például a Vörös Hadsereg ellátása harceszközökkel, rubázattal és élelmiszerekkel.”

1941. júliusában jóváhagyásra kerül a Szovjet hadsereg Hadtápvezetésének Szabályzata háborús időszakra. Egy hónap múlva létrehozták a Szovjet Hadsereg Hadtáp Főcsoportfőnökségét, a frontok és hadseregek hadtáp csoportfőnökségeit. Valamennyi hadtáptagozatra megfelelő utasításokat dolgoztak ki. A Szovjet Hadsereg Hadtápfőnökévé, később egyidejűleg Közlekedési Népbiztossá a kiemelkedő katonai vezetőt, a tapasztalt pártmunkást – a Szovjetunió Honvédelmi Népbiztosának helyettesét, Hruļjev hadbiztos altábornagyot nevezték ki. A Szovjet Hadsereg legfontosabb ellátási kérdései megoldására a KB bevonta a kiemelkedő államférfiakat is.

1941. augusztus 19-én bevezetésre került az SZH Légierőjének hadtápfőnöki beosztása, 1942. májusától pedig a Haditengerészet hadtápfőnökének kinevezése.

Ezekbe a beosztásokba N. E. Zsukov nevét viselő Akadémia parancsnoka, N. A. Szokolov-Szokolonokot, a légierő vezérőrnagyát és Sz. I. Vorobev, a partmenti szolgálat vezérezredesét nevezték ki.

A front hadtápokat olyan közismert katonai vezetők irányították, mint a következő akadémiák parancsnokai: a vezérkari – V. K. Mordvinov vezérezredes; a Frunze-i – M. Sz. Hozin altábornagy; az SZH tanintézeti csoportfőnöke – I. KI Szmirnov altábornagy; a Nyugati Katonai Körzet parancsnoka – V. N. Kurdjunov altábornagy; az Észak-kaukázusi Katonti Körzet parancsnoka – M. A. Rejer altábornagy.

I. V. Sztálin, a Legfelsőbb Főparancsnok, a csapatok mindennemű anyaggal való ellátását, mint fontos hadműveleti tevékenységet, az SZH harci tevékenysége megszervezése fontos, elszakíthatatlan részének tekintette.

Hruljev hadseregtábornok erre így emlékszik vissza: „*a legfelsőbb főparancsnok, miután megismerkedett a frontokon kialakult helyzettel és kiemelte a csapatok anyagi eszközökkel való ellátásának és sebesültek kiürítésének nehézségeit; A háború – mondta ő – vasfegyelmet követel a csapatok ellátásában. Ezt a fegyelmet a front és hadsereg hadtápfőnököknek szilárd kézzel kötelesek fenntartani. Önöknek, a frontok badtápsávjáiban diktátorkodni kell, és ezt kötelesek megtanulni, elsajátítani.*”

A háború során, ebben az időszakban hozták létre a hadtáptörzseket a központban, a frontoknál, a hadseregeknél, megalakították a táborig front hadtápok, folytatták az anyagi, szállítási, technikai, egészségügyi biztosítás rendszerének tökéletesítését.

Ez év során lesz 40 éves a gyökeresen átszervezett hadtáp. Ezt a jelentős időpontot tekintjük kezdetnek a hatalmas, mozgékony és technikailag jól felszerelt hadtáp megalakításának. A frontok hadtápbiztosításának tervezése megjavításában kiemelkedő szerepet játszott a Legfelsőbb Főparancsnok első helyettese, G. K. Zsukov, a Szovjetunió Marsallja. Zsukov fontosnak tartotta a hadműveletek anyagi biztosítási tervei kidolgozásába bevonnai a Szovjet Hadsereg Hadtápfőnökét is. A vezérkar hadműveleti csoportfőnökség által adott adatok alapján ő köteles volt kidolgozni: a hadtáp (front és hadsereg) felépítését; a front és hadsereg utak előkészítésének a vasútvonalak helyreállításának, az élelmiszer, a lőtáp, a ruházati anyagok, az üzemanyag, az egészségügyi anyagok felhasználásának terveit és a szállítási tér igénylését. Az ilyen részletes tervezés a frontok és hadsereg hadtápbiztosításában pozitív szerepet játszott. A későbbiekben a Szovjet Hadsereg hadtáptörzse kidolgozta a hadászati front-hadműveletek tervezésének kérdéseit is.

A fenti módszerrel a Vezérkar, a frontok és hadseregek törzsei megőrizték a hadműveletek tervezésének általános funkcióját, a hadtáptörzsek és szolgálatok pedig tervezték az ellátást, a szállítást és a sérültek kiürítését.

A hadtápvezetés centralizációja lehetővé tette az anyagi források ésszerűbb elosztását, megkönnyítette a nyilvántartást, a felhasználás, a szállítás tervezését, az információ gyűjtését és megfelelő javaslatok kidolgozását a parancsnoknak a csapatok minden oldalú biztosítása érdekében.

Közismert, hogy a frontok szükségletei kielégítése érdekében mozgósításra került az ország összes ereje. 1941. július 30-án a Politikai Bizottság döntése érdekében létrehozásra került az Állami Honvédelmi Bizottság, élén a KB főtitkárával, I. V. Sztálinnal.

Ez rendkívüli szervezet kezében összpontosult az összes hatalom, az állami, a katonai és a gazdasági vezetés. A KB és ÁVB tagjai: A. A. Andrejev, N. A. Voznyeszenszkij, A. I. Mikojan, H. M. Svernyik és mások foglalkoztak az SZH ellátásával. Például N. A. Voznyeszenszkij foglalkozott a fegyverzet és lőszer, A. H. Koszigin a ruházat és lábbeli termeléssel. Tapasztalt párt és gazdasági vezetők irányították népbiztosságokat. A. I. Sahurin a repülőipart, D. F. Usztyinov a fegyverzetet; V. A. Malisev a gépipart.

A hadászati hadtáp központi szervei sikeresen végrehajtották saját feladataikat a népgazdasággal kapcsolatban, az ország hadigazdasági vezetésén keresztül. Létrejött a Szovjet Hadsereg hadtápbiztosítási hadi-gazdasági rendszere. Ez a rendszer teljes mértékben igazolta magát és meghatározott szerepet játszott a fasiszta Németország feletti győzelem kivívásában.

Természetesen a háború során a hadtápvezetésben még sok nehézséget kellett leküzdeni. A lényeg az volt, a kialakított rendszer egyre meggyőzőbben működött és az anyagi bázis egyre célirányosabban került felhasználásra.

A hadművészet fejlődése következtében, a hadigazdálkodásban felgyülemlett tapasztalatok alapján a Nagy Honvédő Háború második szakaszában a hadtáp vezetése konkrétan fejlődésen ment keresztül.

Az 1942–1943-as években az ellenség mind jobban érezte a szervezett ellenállást és egyre nagyobb veszteségeket szenvedett élő erőben és technikában. Ezt fényesen demonstrálja az 1942. novemberében a Dél-nyugati, Don-i és Sztálingrád-i frontok által végrehajtott ellencsapás, a Kurszk-i csata és az 1943-as nyári hadjárat. Már a hadtáp összes tagozatának vezető szerveitől megkövetelték nemcsak a vasfegyelmet, a biztosítás tervezésének centralizálását szolgálatonként, hanem az operativitást a feladatok megoldásában, azokban is, amelyek közvetlenül a harctevékenységek körzeteiben keletkeztek.

Ezzel kapcsolatban sok példát lehet felhozni. Amikor az ÁHB, a fő és központi csoportfőnökségek teljes jogú tagjai megérkeztek a csapatokhoz, a helyszínen tanulmányozták a helyzetet, akkor elhatározásait a frontok, csapatok biztosítása érdekében hozták meg. A hadtáp szolgálatai egységes vezetésben lehetőséget kaptak operatíván reagálni a kialakult helyzetre és a szükséges korrekciók elvégzésére. Fontos szerepet játszott a Szovjet Hadsereg hadtáptörzse, a frontok és seregtestek hadtáptörzsei.

Megszervezték és koordinálták a szolgálatok munkáját a hadműveletek folyamán. Így folyamatossá vált a csapatok biztosítása és hatékonyabban használták fel az erőket és eszközöket.

Fontos annak a ténynek a hangsúlyozása, hogy a háború második szakaszában valamennyi szolgálat vezetésének tökéletesítése biztosította, hogy alkotóan alkalmazzák az új és hatékony elveket, a csapatok hadtápbiztosítása megszervezésének módszereit a harctevékenységek különböző viszonyai között.